

De opzet van het 'Reichskommissariat'

In het begin leek het allemaal zo eenvoudig. Toen de secretarissen-generaal hem op 29 mei hun medewerking toegezegd hadden en toen hem gebleken was dat het Nederlandse bestuursapparaat ook op alle lagere niveaus normaal bleef functioneren, kon Seyss-Inquart definitief besluiten, aan zijn eigen apparaat het karakter te geven van een 'toezichthoudend bestuur', een *Aufsichtsverwaltung*, zoals dat heette: een soort opperbestuur boven het Nederlandse bestuur. Het kwam intussen niet alleen op een passief toezicht aan: de ontwikkeling moest ook in een bepaalde richting gestuwd worden. Wimmers formule '*herrschaftliche Aufsichtsverwaltung*'¹ lijkt ons dan ook juister. Nog wat pregnanter drukte een andere Duitser het in juni '40 uit: '*Wir steuern, die Holländer verwalten.*'²

Hoe minder stuurlieden er waren, des te beter zou dat natuurlijk zijn. Kort na aankomst veronderstelde Seyss-Inquart dat zijn gehele *Reichskommissariat* hoogstens een kleine honderd medewerkers zou gaan tellen: zestig tot tachtig, zei hij op 12 juni tegen een Nederlandse bezoeker.³ Midden augustus waren het er alleen in Den Haag al zeshonderd en november was nog niet verstreken of de *Reichskommissar* deelde met iets van schrik aan zijn *General-kommissare* mee dat het getal duizend overschreden was⁴ – het zouden er meer dan tweeduizend worden, waarvan in 1942 ruim een derde uit Nederlanders bestond: die laatste meest in lage tot zeer lage functies (kantoorpersoneel, ordonnansen, chauffeurs) en grotendeels NSB'ers.⁵ Hoe dat *Reichskommissariat* precies ingedeeld was, willen wij hier niet vermelden; die indeling werd herhaaldelijk gewijzigd en de lezer zal de belangrijkste bureaus vanzelf tegenkomen.

De hoofdopzet van het *Reichskommissariat* was, gelijk vermeld, al in Berlijn door Seyss-Inquart ontworpen voor hij via het *Führerhauptquartier* naar Nederland vertrok. Hij had, mede misschien als gevolg van hetgeen hij in het *Generalgouvernement* beleefd had, behoefte aan centralisatie; op papier zag deze er strak uit. Ze werd neergelegd in twee verordeningen⁶ waarin ten dele herhaald werd wat hij op 29 mei had gezegd. Die verordeningen kwamen

¹ Wimmer: '*Die deutsche Verwaltung in den Niederlanden*' (okt. 1940), p. 7. (*VuJ*, 67036-49). ² *FiWi, HA GeWi: Gruppenleiterbesprechung*, 14 juni 1940. ³ Brief, 6 okt. 1952, van J. van Loon (Doc I-1077, a-17). ⁴ *Präs. Abt.*, regestenlijst, p. 40. ⁵ Rapport, 30 juli 1942, door H. Piesbergen aan de *Reichskanzlei*, p. 14 (*BDC*, 8854-69). Per 1 januari 1944 waren bij het *Reichskommissariat* 270 *Beamten*, 870 *Angestellten* en 447 *Arbeiter* werkzaam; daar waren de onder Rauter ressorterende diensten niet bij opgeteld. ⁶ VO 3/40 en VO 4/40 (*Verordeningenblad*, 1940, p. 8-15).